

מדבקה למניעת היריון

בס"ד, יום חמישי כ"ז במרחשוון תשס"ה

לכבוד הרב הגאון שליט"א,

רוב ברכה ושלוש.

לאחרונה הוחל בארץ בשימוש במדבקה למניעת היריון. זו מדבקה (כמו אגד מדבק), שיש בה את אותם הורמונים, שנמצאים בשימוש בגלולות למניעת היריון, והאישה – במקום לקחת כדור כל יום, שמה מדבקה חדשה בכל שבוע (יש גם שיטות נוספות). בעקבות כך, הורינו לציבור הנשים, שלצורך הטבילה תסרנה את המדבקה, ואחרי הטבילה תשמנה מדבקה חדשה (חברת התרופות מסרה, שהיא אינה יודעת, אם החזרת מדבקה ישנה, שעדיין טובה, תעניק אותן תוצאות). בעקבות מספר שאלות שקיבלנו, אנו פונים אל כבודו כדי לברר את דינה של מדבקה זו בשבת.

1. מה יהיה הדין אצל אישה, ששכחה להסיר את המדבקה לפני שבת (הסרת מדבקה, תלישת שער, הסרת דבק)?
  2. האם אין בעיה בהחזרת המדבקה המשומשת בשבת?
  3. האם מותר לשים מדבקה חדשה בשבת?
  4. מה הגדר של אישה, שלוקחת אמצעי מניעה מסיבה שאינה בריאותית, וכך קשה להגדירה כחולה שאין בה סכנה?
  5. אישה, שטבלה עם המדבקה (גם ביום חול) – האם תחזור ותטבול? ומה הדין אם לנה עם בעלה?
- תשובתו של הרב חשובה לנו מאוד, במיוחד לאור העובדה, שהשימוש במדבקה הולך ומתפשט בקרב הציבור.

בברכה רבה,
הרב מנחם בורשטיין
ראש המכון

רקע הלכתי רפואי

מדבקה למניעת היריון

א. רקע רפואי¹

מדבקת "אוורה" (Evra) היא מדבקה למניעת היריון, שמודבקת על גוף האישה, ומפרישה שני סוגי הורמונים – אסטרוגן ופרוגסטרון. המדבקה זהה באופי פעולתה לגלולות משולבות למניעת היריון.

בניגוד לגלולות למניעת היריון, שנלקחות פעם ביממה, ההורמונים שנמצאים במדבקה פעילים למשך שבוע ימים, כך שהחלפת המדבקה מתבצעת פעם בשבוע. השימוש במדבקה הוא ל-21 יום, כאשר התחלת השימוש היא בתחילת המחזור, הדבקת שלוש מדבקות, ואז הפסקה של שבוע, וחזור חלילה. באישור רופא ניתן להמשיך להשתמש בעוד מדבקות ברצף לתקופה ממושכת יותר, כפי שהדבר אפשרי בשימוש בגלולות משולבות למניעת היריון.

יתרונותיה המרכזיים של המדבקה הם:

1. ההורמונים אינם עוברים דרך מערכת העיכול, אלא נספגים ישירות בדם, וכך אמורות להיות מופחתות חלק מתופעות הלוואי שקיימות בגלולות למניעת היריון.
2. כאמור, מדובר במדבקה, שמפרישה הורמונים למשך שבוע שלם, כך שאין צורך לזכור כל יום ליטול תכשיר למניעת היריון, כפי שהדבר מתבצע בשימוש בגלולות למניעת היריון. הדבר מהווה יתרון לנשים שנוטות לשכוח (במדבקה יש מעט חומר פעיל מעבר לשבעה ימים, כך שגם אם האישה שכחה להחליף את המדבקה כעבור שבוע, ונזכרה בכך רק כעבור יום או יומיים, מניעת ההיריון אינה נפגמת).
3. כיוון שהמדבקה משחררת הורמונים במינון קבוע למחזור הדם, אין עלייה ברמות ההורמונים (כמו בגלולות למניעת היריון) בזמן פעילותה, עובדה – שאמורה להפחית בשיעור ניכר את ההכתמות, שקורות לעיתים לנשים, שנוטלות גלולות למניעת היריון².

ב. רקע הלכתי – שבת

יש מספר שאלות הלכתיות שעולות בהדבקת המדבקה והסרתה בשבת:

1. ראה גם במבוא הכללי לקובץ זה, לעיל עמ' 20.
2. למעשה, התברר, שרציפות הפרשת ההורמונים מהמדבקה אינה יציבה דיה, ולכן יש נשים, שדווקא שכיחות אצלן יותר הכתמות ותופעות לוואי אחרות בשימוש במדבקה.

1. הדבקת המדבקה והסרתה – האם יש בזה משום תולדת תופר וקורע? אם כן – מהם דיני תפירה שאינה של קיימא, והאם הדינים של הדבקת מדבקה זו זהים לדיני תפירה שאינה של קיימא?

השולחן ערוך אורח חיים (סימן שמ סעיף יד) פסק, שהמדבק ניירות או עורות זה בזה, חייב משום תופר. לפיכך, אסור להדביק בשבת דברים זה לזה משום תופר.

נחלקו הפוסקים, אם דין תופר וקורע שייך גם בהדבקה על גוף האדם:

רבים מהפוסקים (שו"ת ציץ אליעזר חלק כ סימן יח, שמירת שבת כהלכתה פרק לה הערה סב³, תורת היולדת פרק לד הערה לח ועוד) כתבו להתיר, שכן אין דרך תפירה בכך.

לעומת זאת, שו"ת שבט הלוי (חלק ט סימן עד) כתב, שצריך עיון למעשה, שכן בגמרא בשבת (צד ע"ב-צה ע"א) מבואר על כמה מלאכות, ששייכות בגוף האדם.

אמנם גם לשיטה, שמחמירה בהדבקה על גוף האדם, במקרה שלפנינו מדובר בהדבקה שאינה של קיימא. הרמ"א (אורח חיים סימן שיו סעיף ג) הביא מחלוקת, אם יש איסור תופר וקורע בתפירה שאינה של קיימא. לדעת המתירים, יש לדמות דיני תופר וקורע לדיני קושר ומתיר. לגבי דיני קושר ומתיר, הרמ"א (שם סעיף א) הביא מחלוקת, עד כמה זמן נחשב הקשר לאינו של קיימא – יממה או שבוע. בנידון שלפנינו של המדבקה למניעת היריון, מדובר על הדבקה של יותר מיממה אך של פחות משבוע, ויש לדון, אם לדעת המחמירים בתפירה בגוף האדם, ניתן לצרף את שתי הקולות (היתר בתפירה שאינה של קיימא, והגדרת פחות משבוע כתפירה כזו) זו לזו כדי להקל בהסרת המדבקה ובהדבקה מדבקה חדשה.

2. תלישת שיער יחד עם הסרת המדבקה – האישה אינה מכוונת לתלוש שערות תוך כדי הסרת המדבקה, וגם לא נוח לה בתלישת השיער (עקב הכאב המלווה בכך). אף על פי כן, יש לברר, אם יש בזה משום פסיק רישא דלא ניחא ליה של מלאכת גוזז, שאסור מדרבנן (ראה מסקנת השולחן ערוך שם סימן שכ סעיף יח, שלא כדעת הערוך שהובאה שם להיתר)?

לכאורה, אין הכרח שבתלישת המדבקה ייתלשו שערות. אף אם יש כאן "פסיק רישא" של תלישה, הרי מדובר בפסיק רישא דלא ניחא ליה בתרי דרבנן – מדובר בתלישה באופן של קלקול, וכן אין דרך תלישה באדם ביד אלא בכלי. בשולחן ערוך (שם סימן שיד סעיף א) מתבאר, שיש מחלוקת בין המחבר לרמ"א, אם פסיק רישא בדרבנן מותר או אסור (ראה משנה ברורה שם ס"ק יא). אמנם גם הרמ"א התיר כאשר מדובר בתרי דרבנן, וכפי שעולה מדבריו במקום אחר (סימן שטו סעיף ג), ראה משנה ברורה שם (ס"ק טו, ובשער הציון ס"ק יח).

3. לקיחת תרופות בשבת – בשולחן ערוך (שם סימן שכ סעיף א) נפסק, שחז"ל גזרו לא לקחת תרופות בשבת, משום שאדם הלוקח תרופות בהול על רפואתו, ולכן אם יתירו לו לקחת

3. אמנם במהדורה החדשה נראה שחזר בו, ופסק שיש איסור תפירה בגוף האדם, אך מדבריו עולה שהאיסור הוא דווקא בתפירה של פצע וכדומה, שבה מחברים ביחד שני חלקים מגוף האדם, ואילו בהדבקה מדבקה על גוף האדם אין איסור.

תרופות, הוא עלול לבוא לידי שחיקת סממנים כדי להכין תרופות, ולעבור בכך על מלאכת טוחן.

אמנם, מבואר שם (סעיף לז), שגזירה זו קיימת רק באדם שסובל ממיחושים, ואינו מוגדר כחולה או בריא, שכן אדם בריא, שמעוניין לשפר את מצב בריאותו, אינו בהול על כך כמו אדם שסובל ורוצה להתרפא מסבלו, ולכן אין חשש שישחק סממנים. מאידך, לאדם חולה התירו לעבור אף על איסורי דרבנן מסוימים (ראה שולחן ערוך שם סעיף יד⁴) כדי להתרפא, ובין היתר לא גזרו עליו את הגזירה שלא לקחת תרופות.

לפיכך, יש מקום לדון באשה שנוטלת אמצעי מניעה, אם היא מוגדרת כחולה שאין בו סכנה, שהתבאר לעיל שמותר לו לקחת תרופות. מאידך, ייתכן שאישה כזאת אינה נחשבת אפילו כבעלת מיחושים, ודינה יהיה כאדם בריא שאף לו מותר לקחת תרופות. אולם ייתכן שיש מקום להגדירה כאדם שסובל ממיחושים ואינו חולה, שעליו כן אסרו לקחת תרופות, ואם כך, ייאסר עליה ליטול את אמצעי המניעה בשבת.

אף אם נגדיר אישה שלוקחת אמצעי מניעה כסובלת ממיחושים, יש לדון, אם לקחת אמצעי מניעה נחשבת כלקחת תרופה, שהרי אמצעי המניעה לא באו לרפא מחלה, אלא לגרום לגוף שלא להיכנס למצב מסוים, והשאלה אם בזה נגזרה הגזירה או לא. בעניין לקחת ויטמינים לחיזוק הגוף נחלקו הפוסקים: לדעת שו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק ג סימן נד) ושו"ת ציץ אליעזר (חלק יד סימן נ), הדבר מותר, ואילו שו"ת מנחת שלמה (תניינא סימן ס) החמיר בדבר.

ג. רקע הלכתי – חציצה

התורה אומרת (ויקרא טו, טז): "וְיָרַחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ", ומכאן למדו (תורת כהנים שם, ובגמרא ערוכין ד ע"ב, פסחים קט ע"א, סוכה ו ע"א, בבא קמא פב ע"א ועוד), שהכוונה: "שלא יהא דבר חוצץ בינו למים". ממשיכה הגמרא (ערוכין ד ע"ב, סוכה ו ע"ב, יבמות עח ע"א) ואומרת:

אמר רבי יצחק: דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ. וגזרו רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, וגזרו מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד.

אולם במיעוטו שאינו מקפיד לא גזרו, כיוון שזו תהיה גזירה לגזירה. אף על פי כן, הרמ"א (יורה דעה סימן קצח סעיף א) ופוסקים אחרים כתבו, שלכתחילה יש להחמיר ולהסיר חציצה, אף אם היא מוגדרת כמיעוטו שאינו מקפיד.

המדבקה למניעת הריון נמצאת על מיעוט הגוף, והשאלה היא, אם היא נחשבת כמיעוטו המקפיד או כמיעוטו שאינו מקפיד. כמו כן יש לברר, אם דבר שנמצא על הגוף לצרכי

4. ועיין בביאור הלכה (שם סעיף לז ד"ה וכן אם נפל למשכב), שהרחיב בדבר.

הגוף והאדם רוצה בקיומו שם, כגון מדבקה זו, מתבטל לגוף ונחשב חלק ממנו ואינו חוצץ, או שאינו מתבטל לגוף והוא מהווה חציצה⁵.

---

5. לא נכנסנו כאן לדיון המלא בין הפוסקים בשאלות אלו, שכן הרב אריאל בתשובתו שתובא להלן, הרחיב את היריעה באופן מפורט ביותר.

תשובות

תשובת הגאון הרב יעקב אריאל⁶

בס"ד

א. דינה של חציצה שנמצאת על הגוף מסיבה רפואית

בשולחן ערוך יורה דעה (סימן קצח סעיף י) נפסק: "רטייה שעל המכה – חוצצת". מקורו במשנה מסכת מקוואות (פרק ט משנה ב).

וכן נפסק בשולחן ערוך (שם סעיף כג):

השיריים והנזמים והטבעות והקטלאות, אם הם רפויים – אינם חוצצים; ואם הם מהודקים – חוצצים. וכן הדין באגד שעל המכה וקשקשים שעל השבר.

מבואר, שאגד שעל המכה חוצץ, אף על פי שמטרתו רפואית⁷.

בשו"ת פנים מאירות (חלק ב סימן קמו, תורף דבריו הובא בפתחי תשובה יורה דעה סימן קצח ס"ק ה) דן בעניין זה:

נשאלתי:

אישה אחת שחלתה, ואמרו לה הרופאים שאין לה תקנה, אלא אם כן שתעשה לה שקורין בל"א האר לאקי"ן, ובלשון רוסיה קאלטונ"ס, והתחיל לעשות לה פעולה שיסתבכו שערה, ואי אפשר לה לעשות, אם לא שמפזרים בראשה סמים כתושים כמו קמח, ועל ידי זה השערות מסתבכים. איך תעשה ותתנהג, כשתרצה לטבול לטהרה לבעלה?

תשובה:

כתב המרדכי בסוף הלכות נדה:

"אותן נשים, שיש להם וולקשטויש בשערות, שנעשה להם בלילה על ידי שד, וסכנות נפשות לגלחן, דלא חייצי, כיוון דמהדק טובי זה בזה, הווי כבלוע ובית הסתרים, דלא מטמא, וכיוון דלא מטמאה, לא חייצי, ועוד דקיימא לן שלושה נימין קשורות אינן חוצצות. ואפילו לא חשבת להו

6. עקב אריכותה של התשובה, השתדלנו לחלקה לראשי פרקים. הכותרות שניתנו לראשי פרקים אלו הן באחריות העורך, אף שבחלקן שילבנו את הכותרת המקורית שנתן הרב אריאל.

7. כלומר האדם רוצה בקיומו, ולכן היה מקום להגדיר זאת כמיעוטו שאינו מקפיד.

כבלוע ובית הסתרים, לא הווי כחתיכה אחת, כיוון דשלושה נימין אין חוצצים, משום דלא מהדקי, ועיילי ביה מיא, כל שכן שערות טובא. ועוד כיוון דלא מצי לגלחן מפני הסכנה, הווי רביתא ולא חייצי, כדאמר בפרק הערל (יבמות ע"ב): 'עובר היינו רביתא', אף על גב דלאו ירך אמו הוא, עד כאן לשונו.

ועתה נבוא לנידון שלפנינו, שרוצים לעשות על ידי תחבושת שיגדלו הני הא"ר לאקי"ן, דשני טעמים הראשונים דמרדכי לא שייכי הכא, דטעמי דחשיב כבלוע היינו משערות עצמן, אבל לא מדבר אחר הבאים על השערות.

וגם לטעם שני דעיילי ביה מיא, זה הטעם לא שייך, אלא היכי דהיה חשש מחמת קשירות השערות, דבזה אנו אומרים דאפילו בשלושה לא מיהדק, ועיילי ביה מיא, קל וחומר בשערות טובא, אבל הני שמפזרים הסמים הנ"ל על השערות, בוודאי חייצי.

ואין לנו להישען, אלא על טעם דהיינו רבתייהו, או על טעם שאינו מקפדת אם הם מיעוט השערות, כמו שכתבנו לעיל.

אבל על הני טעמא יש לפקפק בנידון שלפנינו. בוודאי אם היה ברור לנו שמתרפא מחולי על ידי קליעות שערות אלו, היינו אומרים בכל אישה שאירע לה חולי זה, אינו מקפדת על קליעות שערות שלה כדי להסיר החולי, ויכולים אנו לומר דהיינו רבתייהו, או שאינה מקפדת אם הם מיעוט שיערה. אבל בנידון שלפנינו, מי יאמר לנו שרפואה זו בדוקה? ואף אם יתהוו, מי יאמר שתתפא מחוליה?... וכיוון דלא יסיר החולי על ידי זה, או לא יתהוו לה מא"ר לאקי"ן על ידי סם זה שמפזרין על שערותיה, בוודאי תקפיד, וגם לא שייך לומר דהיינו רבתייהו.

וצריכין אנו לומר, דאם היה אירע לאישה חולי כזה, והיה רופא מומחה מגיד לה, שאי אפשר לה להתרפאות אלא על ידי עשיית מא"ר לאקי"ן, אילו לא היתה מקפדת, אם כן הווי ככולן אינן מקפדות, ונראה דעל כורחך צריכין לישאר רוב שערותיה שלא יהיו נקלעין ומעורבים, דאז הווי מיעוט שאינו מקפיד, ולא חייצי אלא מדרבנן, וסמכינן שפיר ארופא מומחה שאומר שיעלה לה רפואה על ידי זה... ואין בידינו לסמוך על הרופא באיסור דאורייתא⁸ בדבר שאינו ידוע בבירור, הנראה לפי עניות דעתי כתבתי.

8. בהמשך התשובה (שלא צוטטה על ידי הרב אריאל) כתב הפנים מאירות, שאם מדובר ברוב הראש או בכולו, יש כאן ספק דאורייתא, שכן אם האישה לא תתפא, נמצא שהקפידה על הדבקה זו, והרי רובו המקפיד חוצץ מדאורייתא. ולכן אין לסמוך אפילו על רופא ישראל, שאומר שאפשר להתרפא כך.

מדבריו עולה חילוק בין רפואה בדוקה לרפואה שאינה בדוקה. רפואה בדוקה אינה חציצה, כי אינה מקפידה עליה, אך רפואה שאינה בדוקה, אם הרפואה לא תועיל, נמצא שהיא הקפידה על מה שהודבק לגופה ללא צורך, והווי חציצה.

וצריך לומר, לדבריו, שרטייה חוצצת, משום שאינה רפואה בדוקה, אך אם רטייה זו בדוקה, אינה מקפדת ואינה חוצצת.

אך בשו"ת חתם סופר (חלק ו סוף סימן פב) כתב:

אודות האישה שרוצים לדבק שערותיה בשעווה לצורך רפואה, פשיטא שחוצץ, ועד כאן לא שקלי וטרי בתשובת פנים מאירות וסדרי טהרה (סימן קצח ס"ק יט), אלא על ידי סמים ותחבושת, שהם עצמם אינם חוצצים, אלא שדיבוק השערות חוצץ, ואהא שקלי וטרי, אי שייך לומר דהכי רביתא, ומכל מקום הסכימו לאיסור, אבל על ידי שעווה, שהשעווה בעצמו חוצץ, ולא שייך לומר היינו רביתא, פשיטא שחוצץ, וחלילה להקל כלל.

ואם כן, החילוק ברור: הדבקה חומר נוסף לגוף, גם אם סיבתה רפואית – חוצצת, ואם כן – מדבקה זו חוצצת. ולדבריו, מובנת ההלכה, שרטייה ואגד חוצצין, כי הם חומר זר המחובר לגוף.

מיהו, לא זכיתי להבין את דברי החתם סופר, הרי הפנים מאירות עוסק במפורש בחומר זר המודבק על השערות: "שמפזרים בראשה סמים כתושים כמו קמח, ועל ידי זה השערות מסתבכים", והוא עמד על כך באומרו: "אבל הני שמפזרים הסמים הנ"ל על השערות, בוודאי חייצין". דברי החתם סופר צריכים עיון, לקוצר דעתי.

ובשו"ת כתב סופר (סימן צא) נשאל, באשר לאישה שצריכה להניח לה רטייה לזמן רב, ונוטה להתיר, וכדעת הפנים מאירות, ולא כדעת אביו החתם סופר.

וכן כתב בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ד סימן ט):

השאלה האחת, על דבר אישה, שהרופא סידר לה גבס על אצבע שקיבל שבר, ואי אפשר להוריד את הגבס למשך כמה חודשים, אם האישה הזאת יכולה להיטהר לבעלה במשך הזמן הזה, שנושאת את הגבס?

והנה, לכאורה, הרי דין פסוק הוא ביורה דעה (סימן קצח סעיף י), דרטייה שעל המכה חוצצת, והוא הדין בגבס, דמאי שנא?

אבל מצאתי בשו"ת דברי חיים מצאנז (חלק יורה דעה חלק ב סימן סה), שנשאל:

"על אודות אישה אשר רטייה על מכתה, וקליעת מעט שערה, שעלתה לה על פי ציווי הרופאים, וכמעט סכנה הוא לה להסירה ממנה אפילו מעט שעה".

והשיב:

"שמותרת האישה לטבול, ולא הווי חציצה, וחומרא יתירה החמיר הסדרי טהרה, כיוון דהווי מיעוטא שאינו מקפיד, ולעניין רטייה מפורש בהדיא⁹, דרטייה שאינו מקפיד עליו, אינו חוצץ, ורק בטבילה החמירו, אך באם הוא דבר שאינה מסירה בשום פעם, וכמעט סכנה הוא לה, בוודאי לא הווי חציצה, ויעוין בחתם סופר (סימן קצא¹⁰ בחלק יורה דעה) ובזכרון יוסף (יורה דעה סימן י) שהקילו מטעם זה, ולכן אם אפשר בקל להסיר הרטייה בלא חשש כאב, בוודאי תסירנה, ואם חוששת לסכנה וכאב גדול חס ושלום, סגי שתדיח היטב במקום הרטייה במים חמים מה דאפשר, וכן במקום קליעת שער, ותטבול, ולא הווי חציצה כלל", עד כאן לשון הדברי חיים.

וכן ראיתי בספר טהרת ישראל (סימן קצח סעיף י אות מג), שעל יסוד דברי הדברי חיים הנ"ל ועוד גדולי הפוסקים, שמציין שם, פוסק דאותן רטיות, שהמציאו הרופאים, שצריך להיות מונח על גבה שלושה או ארבעה חדשים, ואחר כך נופלין מעצמן, אבל בתוך הזמן אי אפשר להסירן, כי אם בקריעת העור עימהן, ויהיה לה צער גדול, והאישה אמרה, שכבר הורגלה ברטייה זו ואינה מקפדת כלל, המקל, בחוששת לסכנה מעט וכאב גדול, שאינה חוצצת, לא הפסיד, רק שתדיח היטב במקום הרטייה במים חמים מה דאפשר, אין לערער עליו, וגדול כוח הטהרה לבעלה, עיין שם.

דון מכל זה, שהוא הדין בנידוננו בשאלת הגבס, שאם אי אפשר בשום אופן להסיר בתוך הזמן המיועד את הגבס, אם לא בגרימת כאב גדול וסכנה מעט לאבר, אפשר להתיר לאישה להיטהר לבעלה גם בלעדי הסרת הגבס, דהווי מיעוטא שאינה מקפדת עליו כלל, שאינו חוצץ...

וכן חזר והעלה השואל ומשיב במהדורא תנינא (חלק ג סימן קח), כשנשאל לעניין סתימה עראית, ומסיים בלשון:

"ועיין בסדרי טהרה (ס"ק יט הנ"ל בסופו), דאף שהשיג על תשובת פנים מאירות, מכל מקום, כל שיש סכנה, בוודאי ובוודאי מודה דלא שייך חציצה", עיין שם.

אמנם בשו"ת הר צבי (יורה דעה סימן קסה) סובר לכתחילה כמו החתם סופר והסדרי טהרה, אך בשעת הדחק מתיר. ואילו היה הדבר פשוט לו לאיסור כמו החתם סופר, לא היה מקל בשעת הדחק.

9. בשולחן ערוך אורח חיים (סימן קסא סעיף א) בהלכות נטילת ידיים נפסק: "שכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילה... ורטייה שעל בשרו... אבל במיעוטו שאינו מקפיד, אין לחוש". כוונת הדברי חיים היא, שכאן מפורש, שאף רטייה אינה חוצצת, כאשר מדובר במיעוטו שאינו מקפיד.

10. כנראה מדובר בטעות דפוס, שכן סימן קצא עוסק בדברים אחרים לגמרי. נראה שכוונתו של הדברי חיים היא, לדברי שו"ת החתם סופר (יורה דעה סימן קצב), שדן בטבעת של שעווה, שנתונה בבית הרחם לצורך רפואי, ומסקנתו, שדבר שיש סכנה בהסרתו, ואין האישה מסירתו לעולם, אינו חוצץ.

אלא שעל הפנים מאירות וההולכים בעקבותיו יש להקשות מאגד ורטייה המהווים חציצה, למרות שמטרתם רפואית.

ואפשר לומר, כמו שכתבנו, שרטייה ואגד לא היו רפואות בדוקות, או שבכלל לא היו רפואות, אלא רק הגנו על המכה שתכאב פחות, או שניתן היה להסירן מבלי להסב כאב לאישה או לאבר.

ואם כן, מדבקה תלויה בהבחנות הנ"ל:

אם יש צורך ברפואה בדוקה, לכאורה אינה חוצצת. אך אם נאמר, שיש צורך בכאב או סכנה, הסרת המדבקה אינה גורמת לכאב, ובאשר לסכנה, יהיה הבדל בין אישה המסתכנת בלידתה, שהמדבקה תיחשב לחלק מגופה, לבין אישה, שהתירו לה להימנע מהיריון מסיבות אחרות (כגון שיש לה בן ובת והיא מעוניינת בהפסקה זמנית), שאז המדבקה אינה חלק מגופה.

אך גם מי שמסתכנת בלידתה, ולכן הדביקה לעצמה את המדבקה, מכיוון שהיא יכולה מייד אחרי הטבילה להדביק מדבקה אחרת, אין כאן סכנה כלל, ואם כן היא חוצצת (אלא אם כן רופאים יאמרו, שאין להסיר את המדבקה, אפילו אם מייד אחרי הטבילה תודבק מדבקה אחרת).

מיהו, יש להעיר על חילוקו של החתם סופר בין חומר זר המחובר לגוף, לבין הדבקת השערות עצמן, מגיורו של עובר. אימו אינה חוצצת, וטבילתו מועילה לגיירו אפילו למאן דאמר: "עובר לאו ירך אימו", כמבואר ביבמות (ע"א). והרי למאן דאמר זה, עובר אינו חלק מהאם, ובכל זאת אין אימו חוצצת, ומאי שנא מאגד שעל גבי מכה?

ויש לומר, למרות שעובר לאו ירך אמו, למאן דאמר זה, בכל זאת העובר הוא חלק טבעי של האם, ולכן היינו רביתיה. אך אגד אינו חלק טבעי של הגוף, ולכן הוא חוצץ. והוא הדין מדבקה אינה חלק טבעי של הגוף.

מיהו המרדכי הוכיח את דבריו מידות הכלים שאינן חוצצות, והרי בידות הכלים החיבור אינו טבעי? אלא שיש לומר, שהיוצר שצר את הכלי, חיבר לו יד כחלק בלתי נפרד של הכלי. זוהי צורת הכלי ודרך שימושו הקבועה. ולפי זה מדבקה אינה חלק בלתי נפרד מהגוף.

עוד יש לומר, שידות של כלים מיועדות להיות קבועות ומחוברות לכלי לעולם, ואף על פי שעובר לא יישאר ברחם אמו לעולם, ובכל זאת הוא נחשב לרביתיה דאמו, יש לומר, שעד שיגיע זמנו לצאת, זהו מקומו הקבוע, ולכן דינו כמחובר לעולם, ואם כן גם אגד שצריך להישאר זמן מוגדר ואין להסירו לפני זמנו, נחשב כחלק מהגוף כמו עובר. ואם כן, הוא הדין מדבקה.

ומשאלתו שהמדובר בזמן רב, משמע, אולי, שחילק כדברינו שזמן רב וקבוע דומה לעובר.

ב. הגדרת זמן רב

אלא שהשאלה היא, מהו זמן רב?

פשיטא שזמן המקביל לשהותו של עובר במעי אימו, דהיינו תשעה חודשים, נחשב כקבוע. אך מסתבר, ששיעור זה נאמר רק לעובר ולא לדברים אחרים. ונראה, שכל יותר משלושים יום נחשב לזמן רב (וכמו שמצאנו בקשר של קיימא), ואם כן, מדבקה זו המונחת רק לשלושה שבועות אינה לזמן רב.

העולה מדברינו הוא, שמדבקה נחשבת לחציצה מהסיבות דלהלן:

1. היא חומר זר המודבק לגוף.
2. זמן שהייתה קצר.
3. אין סכנה בהחלפתה או בהורדתה והדבקה מחדש (אם יוכח שהדבר יעיל), זו רק שאלה כספית, ואף היא לא חמורה כל כך (עשרים וחמישה שקלים למדבקה). ולכן יש להסיר את המדבקה לפני הטבילה.

ג. הדין בדיעבד

ויש לשאול, מי שלא הסירה את המדבקה ולנה אצל בעלה, האם צריכה טבילה שנית? נראה שכן, כי החציצה היא חציצה גמורה. ואף על פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר ממה שכתב הפתחי תשובה (סימן קצח ס"ק ג) בשם תשובת פני אריה (סימן יב), שנשאל על אישה הנושאת ספוג באזנה לשאוב הזוהמא, ששכחה ליטול הספוג בשעת טבילה, וכתב שלא ידע בזה הלכה ברורה, על כן תטבול שנית בלא ברכה.

אומנם, הוא לא התייחס לספוג כאל צורך הכרחי מסיבות רפואיות, אלא רק מסיבות סניטאריות, ודיונו הוא רק אם הספוג מחלחל, ולכן כתב, כנראה, שאין לברך על הטבילה השנייה. אך מדין חציצה נראה שדינה ככל מיעוט המקפיד, שחוצץ גם בדיעבד, שהרי היא מקפידה להחליפה כל פעם באחרת (ואינה קובעת לה מקום מדויק) או להסירה לגמרי לאחר שלושה שבועות, שהיא תקופה קצרה יחסית, לכן נראה, שצריכה לטבול שנית בברכה¹¹.

ד. מדבקה בשבת

האם מותר להסיר את הישנה בשבת? והאם מותר להדביקה מחדש (אם יוכח שהיא יעילה אחרי הדבקה חוזרת)? האם מותר להדביק מדבקה חדשה בשבת?

11. עיין בתשובתו של הרב אריאל לשאלה – 'טבעת למניעת היריון', להלן עמ' 179–180. בתשובה זו כתב הרב אריאל, שבמקרים מסוימים ניתן לסמוך גם על משך זמן של שבוע כאל זמן מרובה. אמנם שם הוא צירף זאת לסניף נוסף להקל, אך מדבריו כאן עולה, שבמקרה כזה, שבו חציצה נשארת על הגוף פחות מחודש, יש צורך בטבילה אפילו בברכה. כששוחחתי עם הרב אריאל בעל פה על הסתירה לכאורה בין תשובותיו, אמר לי, שבדבר שנשאר בין שבוע לחודש – קשה מאוד להקל, והוא מתלבט עד כמה ניתן להקל בו, ובכל אופן, גם אם במקרים חריגים ניתן להקל בדבר בשעת הדחק גדולה מאוד, המברכת במקרה כזה של טבילה חוזרת, לא הפסידה.

לא מצינו איסור להדביק אגד מדבק (פלסטר) בשבת, כי אין תפירה בגוף האדם, אלא בבגדים וכדומה, ואכן אסור להדביק רק את קצות התחבושת על ידי בשבת משום תופר. אך גוף האדם אינו בכלל תפירה וקריעה. וממילא אין גם דין קורע, ומותר להסיר את המדבקה בשבת. אלא שאם יש חשש לתלישת שיער, הדבר אסור. אך על ידי בנזין יש להתיר¹², כי אז אין פסיק רישא של תלישת שיער (אם כי ייתכן, ששימוש בבנזין עלול לקלקל את המדבקה, והיא לא תהיה ראויה לשימוש חוזר).

סיכום תשובת הגר"י אריאל: מדבקה למניעת הריון נחשבת לחציצה בטבילה, שכן אף שהאישה רוצה בקיומה, היא אינה נשאת מספיק זמן על הגוף. לשיטתו, אישה שטבלה כשעל גופה המדבקה, צריכה לחזור ולטבול בברכה. לגבי שבת – אין איסור הדבקה בגוף האדם, אולם יש לדאוג, שלא ייתלשו שערות בהכרח.

תשובת הגאון הרב אברהם יצחק הלוי כלאב

כסלו תשס"ה

לכבוד הרב מנחם בורשטיין שליט"א, ראש מכון פועה,
השלום והברכה במעונך.

באשר נשאל בעניין מדבקה רפואית למניעת הריון, שאמנם לא פורט בשאלה, אך ישנם שני סוגי מדבקות: אחת, ששמים אותה תמיד בלי הפסקה גם בזמן שהאישה מקבלת את המחזור שלה¹³. והשנייה, שהיא בשימוש כל ימות החודש מלבד זמן המחזור. ישנן מדבקות כאלו גם לצרכים רפואיים אחרים, שאותן שמים במשך כל ימות השנה.

אם כן, באשר להדבקות מדבקה בשבת, כאשר היא לצרכים רפואיים, אין ספק שמותר גם בשבת, דהווי רפואה לחולה שיש בו סכנה, אף על פי שיש להניח, שאם יום אחד לא ישימו לא תהיה סכנה, אך בוודאי נחשב הדבר לחולה שמותר ליטול תרופה בשבת. מה גם, שלוקחים התרופה קודם שבת, שיש מקום להקל להמשיך גם בשבת. ברם מניעת הריון, שאינה נובעת מחולי, אלא רצון האישה לחיים יותר, יש לדון אם אסור מטעם רפואה בשבת, כיוון שאין זו רפואה, אלא חומר שרוצה להשתמש בו, שדומה

12. הערת הגר"י אריאל: מקור הדברים בדברי השמירת שבת כהלכתה (פרק לה סעיף כט):

איספלנית הדבוקה במקום שיער בגוף – טוב שלא להסירה, שכן בעל כורחו ייתלשו שערות בשעת הסרתה, אולם מותר לשפוך עליה בנזין אם הוא מוכן לכך מאתמול (דאם לא כן אית ביה משום מוקצה – שם בהערה עד) ולהסיר את האיספלנית בדרך זו.

13. צריך עיון כוונתו, שכן איננו מכירים מדבקה כזו.

לרפואה שיש בה שחיקת סממנים. ואולי יש לדמות למי שצורך ויטמינים, שאינם רפואה ואין הלוקחם חולה, אלא רוצה לשמור על בריאותו, שמסיק באגרות משה (אורח חיים חלק ג סימן נד), שאין בזה איסור נטילת רפואה בשבת, דאינם רפואה. וכל שכן חומר שנעשה כדי למנוע היריון, שבוודאי אינו רפואה. וגם אם האישה חלשה, שאינה צריכה להיות בהיריון, שלא יורע מצבה הבריאותי, שבכהאי גוונא אוסר אגרות משה ליטול ויטמינים המחזקים את הגוף, דהווי כרפואה. מה שאין כן מניעת היריון אינו משפר את בריאות האשה, אלא מונע הרעה בבריאות, שאין מניעת היריון משום רפואה, ולכן אין מקום לאסור להשתמש בחומר זה בשבת.

ב

ולענין טבילה, בוודאי שיש להוריד את המדבקה לפני הטבילה, שכבר נהגו שנשים טובלות בלא דברים החוצצים. אכן, אם האישה לא תרצה להוריד המדבקה, נראה שאין למונעה מלטבול, דומיא דמה שכתב בשו"ת אחיעזר (חלק ג סימן לג), לענין נשים שיש להן צבע על ציפורניהן ואינן רוצות להורידו, שיכולות לטבול, דהווי מיעוט שרוצה בקיומו, שאינו חוצץ. נראה שבמדבקה המדוברת, שהאישה רוצה בקיומה על גופה כל הזמן, ועושה עימה כל פעילות, ואינה מורידה אותה כל הזמן, גם כשמתרחצת או הולכת לים וכדומה, לא הווי חציצה. אכן במדבקה שמורידין אותה כאשר האישה מקבלת את וסתה, והיא משתמשת במדבקה במשך שלשה שבועות בכל חודש, שלכאורה דומה לתחבושת וגבס על הפצע, שרוצה בקיומו עליה עד שתבריא, ובכל זאת הווי חציצה. כבר ביארו האחרונים, ששם האישה יושבת ומצפה מתי תרפא ולא תצטרך לתחבושת והגבס, לכן הווי כדבר שאינו רוצה בקיומו. ועל פי יסוד זה כתב באגרות משה חלק יורה דעה (חלק א סימן צו ענף א) לבאר דעת זכרון יוסף (הובא ביורה דעה סימן קצח בפתחי תשובה ס"ק א¹⁴), שיש חילוק בין מקפדת לזמן מרובה, שאינו נחשב חציצה בזמן שאינה מקפדת, לבין מקפדת לזמן מועט, דהווי חציצה, שדבר שייתכן שיזדמן בכל עת כלישת עיסה, שאז מורידה טבעתה, לפיכך הווי חציצה, מה שאין כן דבר, שלזמן ידוע בכל מקרה אינה מורידה אותו, לאותו זמן אינו חציצה. ולפי זה יש סברא להתיר סתימה זמנית בשן, שאף על פי שעתידי לסלקה, אינה חוצצת (ויש עוד טעמים אחרים לזה, עיין שם באריכות).

אלא שכתב האגרות משה (שם), שהנודע ביהודה (קמא יורה דעה סימן סד, מובא בפתחי תשובה סימן קצח ס"ק טו) והחתם סופר (יורה דעה סימן קצב-קצג, מובא בפתחי תשובה שם), חולקים¹⁵ על סברא זו, שכתבו על טבעת שעווה שנתונה בבית הסתרים (שלא תצנח הרחם), שמוציאים אותה להפסק טהרה או צורך אחר, דהווי חציצה, אף על פי שבדרך כלל רוצה בטבעת זו לצורך רפואה.

14. המקור הוא בשו"ת זכרון יוסף יורה דעה סימן י.

15. שו"ת אגרות משה שם ניסה ליישב דבריהם עם הסברה הנ"ל. נראה שכוונת הרב, שלפי המשמעות הפשוטה של דבריהם נראה, שהם חולקים על כך.

בכל זאת, נראה, לעניות דעתי, שיש לחלק בין דבר, שלמרות שצריך אותו, כמו טבעת זהב שמטרתה ליפות עונדה, ובכל זאת כאשר לשה, **אינה מתחשבת** ביופי, ומורידה אותה, וכן בטבעת שעווה שהיא נצרכת לרפואה, ובכל זאת, כאשר יש צורך אחר מורידים אותה, לפיכך הווי חציצה תמיד. ברם מדבקה, שכל זמן שיש בה צורך אין מורידים אותה, ורוצה בקיומה, אינה חוצצת. וגם אם כל שבוע מחליפים את המדבקה, אם סך הכול שמים אחרת, ואף על פי שאין השנייה באותו מקום ממש שהייתה מדבקה ראשונה, נחשב הדבר לרוצה בקיומה של המדבקה בגופה, ואינה חוצצת. ובוודאי **האישה רוצה להיות ראויה להוליד, וביחד עם זה רוצה במדבקה, שלא תהיה בהיריון עתה.**

מעתה, נראה לעניות דעתי, שאם האישה לא שמה לב, וטבלה עם המדבקה, שתשוב ותטבול בלא ברכה, אך אם הייתה עם בעלה, אינה צריכה לחזור ולטבול. וה' יצילנו משגיאות, ויורנו תורתו לאמיתה.

ג

ולעניין הדבקה המדבקה בשבת או תלישתה, נראה, שאין מדביק או קורע באדם (מלבד עוקר דבר מגידולו ששייך גם באדם¹⁶) [מלבד דהווי דבר של ארעי, כי יש להחליף המדבקה מדי פעם. ובאשר לקריעת הנייר שעוטף את המדבקה, יש לקורעו בדרך קלקול]. לפיכך אין איסור לשים את המדבקה.

ואם אפשר לתולשה בנחת בלא עקירת שערות, בוודאי יש לעשות כך, וגם אם נתלשו לית לן בה, דהווי דבר שאינו מתכוון בלא פסיק רישיה, דמותר. אך גם אם הווי פסיק רישיה, שיתלשו שערות, כיוון שאינו צריך את התלישה, ולא ניחא ליה בתלישתן, יש להקל באיסור דרבנן (תלישה של קלקול) בפסיק רישיה דלא ניחא ליה במקום מצווה, לטבול להיטהר לבעלה (ומי שרוצה להקל גם לצורך החלפת המדבקה, לא הפסידה) או לצורך רפואי.

הקדוש ברוך הוא יצילנו משגיאות, ויזכנו ללמוד וללמד, לשמור ולעשות.

בידידות,

אברהם יצחק הלוי כלאב

סיכום תשובת הגרא"י כלאב: אין איסור להדביק את המדבקה ולהסירה בשבת. לעניין חציצה – לכתחילה יש להסיר את המדבקה, ואם טבלה עימה לחזור ולטבול ללא ברכה, בדיעבד אם לנה עם בעלה – אינה צריכה לטבול שנית.

16. עיין שבת (קז ע"א), עבודה זרה (כו ע"א תוספות ד"ה סבר), מגן אברהם (סימן של ס"ק ו) ושו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ב סימן עד).

תשובת הגאון הרב משה דוד טנדלר

בס"ד

בעניין המדבקה למניעת היריון: [מכתב מכבוד תורתו כ"ז מרחשוון תשס"ה]

1. לעניות דעתי, אין שום איסור להוריד המדבקה בשבת¹⁷, אף על פי שאפשר לגרום תלישת שיער, דוודאי הווי אינו מתכוון, וליכא פסיק רישיה – ואם בבעלת שיער הווי כן פסיק רישיה, הרי הוא פסיק רישא דלא ניחא ליה, דיח להתיר לצורך מצוות טבילה.
2. אין בעיה בהחזרת המדבקה המשומשת ולא בהדבקה חדשה. אם יש לה היתר להשתמש בתחבולה זו למניעת היריון – נחשבת כחולה שאין בה סכנה, דאין כאן איסור רפואה בשבת מגזירת שמא תשחוק סממנים.
3. קשה להגדיר מה זה "אמצעי מניעה שהסיבה איננה סיבה בריאותית"? האם היא עוברת על פסק דין של פוסק מומחה שאסר לה להשתמש באמצעי מניעת היריון? אטו ברשיעי עסקינן? אלא ודאי יש צורך להתיר לה, או משום מחלות הגוף או לחץ פסיכולוגי, שגם כן יש לה מצב של חולה שאין בו סכנה.

דרישת שלום להאי גברא רבה הרב הגאון מנחם בורשטיין שליט"א,

וברכת כל טוב,

משה דוד טנדלר

רב קהילת קודש מאנסי, ניו יורק, ארצות הברית,

וראש ישיבה בישיבת רבי יצחק אלחנן

תשובת הגאון הרב דוב ליאור¹⁸

כסלו תשס"ה

לכבוד הרב מנחם בורשטיין, ראש מכון פוע"ה ירושלים,

אחרי דרישת שלומו הטוב כואת.

קיבלתי את מכתבו לפני ימים ספורים, ובו שאלה שנשאל.

א. אישה שיש עליה מדבקה, שמיועדת למנוע היריון, האם מותר יהיה לה להוריד בשבת לצורך טבילה?

ב. האם יהיה מותר להדביק אותה, או אם הורידה – להדביק את הישנה מחדש?

17. נראה, שסברת הרב היא, כפי שביארנו ברקע ההלכתי, שאין איסור תופר וקורע בהדבקה על גוף האדם.

18. התשובה פורסמה לראשונה בשו"ת דבר חברון (חלק אורח חיים סימן תכג).

ג. אישה שטבלה עם מדבקה, האם צריכה לחזור ולטבול, ומה הדין אם לנה עם בעלה כבר?

תשובה:

א. בפשטות נראה, שלהדביק מדבקה בשבת, יש בזה איסור תורה של תולדה למלאכת תופר, עיין שולחן ערוך (אורח חיים סימן שמ סעיף יד), שכל מה שמדביקים שני דברים, זה תולדת תופר¹⁹. כאן זה גם נדבק לשבוע, שזה מקרי לזמן מרובה, כמו לעניין קשר, לדעה מסוימת, ולכן ודאי שאין להדביקה בשבת.

ב. להוריד בשבת אין בזה איסור תורה:

1. מקלקל.

2. התלישה היא כלאחר יד.

3. גם אם ייתלשו שערות, זה פסיק רישא דלא ניחא ליה.

הרב שלמה זלמן אויערבאך ז"ל אומר²⁰, דבמקום צערא, דהיינו באם היא תצטער, שלא תוכל להיטהר לבעלה, יהיה מותר לה להוריד לצורך טבילה, אבל לא להחזיר, כפי שאמרנו למעלה, עיין שמירת שבת כהלכתה (פרק לה סעיף כט והערה עג בציון).

ג. אם שכחה להוריד ביום חול וצריכה לטבול בשבת, עדיף שתוריד, ואם טבלה ולנה עם בעלה, נראה שלא צריכה לחזור ולטבול, היות ויש פוסקים שסבורים, שרטייה שאדם רוצה שתישאר עליו, לא מיקרי חציצה, ובשו"ת דברי מלכיאל (חלק ה סימן קח) אומר, שאפילו מחליפים אותה מדי פעם, אבל זה אמור להימשך ללא הגבלת זמן, לא צריכה בכלל להוריד, והיות והמחלוקת כאן היא בדרכונן, שמיעוטו שחוצץ זה דרבנן, בדיעבד אם לנה כבר, לא נראה שיש להחמיר ולהצריכה טבילה נוספת, עיין נשמת אברהם (יורה דעה סימן קצח סעיף י"ס"ד).

בכבוד רב,

הרב דוב ליאור

סיכום תשובת הגר"ד ליאור: יש איסור תופר וקורע בהדבקת מדבקה על גוף האדם ובהסרתה. בשעת צורך גדולה ניתן להתיר את הסרת המדבקה, אולם לא הדבקה מחדש. לגבי חציצה, בדיעבד אם טבלה ולנה עם בעלה, אינה צריכה לטבול שנית.

19. בתשובה, שפורסמה בשו"ת דבר חברון, הוסיף הרב ליאור, שיש פוסקים, שסבורים שאין תפירה בגוף האדם, אך היות שיש בזה חשש דאורייתא, יש להחמיר בדבר.

20. הגרש"ז אויערבאך דן בהסרת רטייה, כאשר בהכרח ייתלשו שערות על ידי ההסרה, ובנשמת אברהם שיוזכר להלן, למד מזה לעניין טבילה.

ואם טבלה עם המדבקה, נראה שאין צריכה לחזור ולטבול, דהווי מיעוטו שאינו מקפיד (ואדרבא מקפידה שתהיה בשעת עונה²⁴ עם המדבקה). ומכל מקום, בחול – אם אין טירחה לחזור ולטבול, כדאי לחזור ולטבול, ותבוא עליה ברכה.

ואף על פי שאמרנו, דהווי מיעוטו שאינו מקפיד, מכל מקום, בשבת מותר להוריד את המדבקה לפני הטבילה, דהווי צורך קצת, וכמו שהתיר השפתי כהן (נקודות הכסף יורה דעה סימן קצח על הט"ז ס"ק כא) למי ששכחה לגזור ציפורניה מלפני שבת, שתקוץ אותם בליל שבת על ידי גויה (אף על פי שמן הדין די בניקיון בלבד²⁵), והסכימו לו כמעט כל האחרונים²⁶.

בברכת התורה,

נאמ"ן.

סיכום תשובת הגר"מ מזוז: אין חשש של תופר וקורע או חששות אחרים בהדבקות המדבקה בשבת ובהסרתה. לכתחילה יש להסיר את המדבקה לפני הטבילה, אולם בדיעבד היא איננה חוצצת, כיוון שמדובר במיעוטו שאינו מקפיד.

מרובה, לכן נחשב כקורע על מנת לתקן במקום ההוא, ואפשר שאסור מדרבנן, עיין שם. אולם לפי עניות דעתי נראה, שאין זה מוכרח, וגם זה נחשב שלא נעשה לקיום, והרי בספר פחד יצחק (מערכת איגרת דף עט ע"ד) כתב, שאין שום איסור לפתוח בשבת איגרת הדבוקה בדבק, משום דדמי לניתוק התפרים שעושים הרצענים בזוג נעליים, שפסקו הרשב"ם ורבי יואל להתיר, וכן דעת מרן הבית יוסף והרמ"א אורח חיים (סימן שיו), עיין שם. והרי איגרת דבוקה שנשלחה ממרחקים, יכולה לשהות חודש ימים או יותר (לפי תנאי התחבורה בימים ההם), וכן הרצענים עושים כן על דעת להתקיים עד שיבואו קונים, וירצו להשתמש בהם. והוא הדין לנידון דידן, שמכיוון שלא נעשה הדבר על מנת להתקיים עולמית, ואדרבא, המדבקות עשויות באופן שבנקל יהיה אפשר לפותחן ולהפרידן בשעת השימוש, לפיכך יש להקל. ומכל מקום, מהיות טוב נכון לפתוח המדבקות מערב שבת.

24. נראה שהרב מאזוו הוטעה מלשון השאלה, שיש צורך מיוחד בכך שהמדבקה תהיה מונחת בשעת העונה, וכפי שהובהר ברקע הרפואי הדבר אינו כן, אלא שכדי שהביוץ יימנע, יש צורך בהורמונים שמפרישה המדבקה במשך מספר שבועות. בכל מקרה לעניין השאלה אין זה משנה, שכן האישה רוצה שהמדבקה תהיה עליה, כדי שלא תיכנס להיריון בתקופה זו.

25. השפתי כהן ביורה דעה (סימן קצח ס"ק כה) חשש לשיטות שכיוון שנהגו לקצוץ ציפורניים – מעיקר הדין יש להחמיר ולקצוץ, ולא להסתפק בניקיון בלבד. לדעתו, אפילו בדיעבד אם האישה הסתפקה בניקוי בלבד, היא צריכה לחזור ולטבול שנית, ובשבת תדחה את טבילתה. פוסקים רבים חלקו עליו, ביניהם המשנה ברורה שיובא בהערה הבאה.

26. משנה ברורה (סימן שמ ס"ק ג), ובביאור הלכה שם (ד"ה וחייב) הביא בשם המגן אברהם, שגם הוא פסק להתיר קציצת ציפורניים על ידי גויה, וכדברי השפתי כהן. הפתחי תשובה (יורה דעה סימן קצח ס"ק יא) הביא את דברי שו"ת שבות יעקב (חלק ב סוף סימן ח), שהסכים לדברי השפתי כהן, וכתב שאף שו"ת חכם צבי (סימן פב), שחלק על השפתי כהן והסכים עם הטורי זהב (שאסר קציצת ציפורניים על ידי גויה), זה דווקא בכלי, אבל ביד מותר. השו"ר טהרה (שם ס"ק לט ד"ה עוד כתב הט"ז) הסכים עם השפתי כהן, אולם כתב שאפשר להסתפק בניקוי. גם החכמת אדם (כלל קיט סעיף טו) והטהרת ישראל (סימן קצח אות טט) פסקו להקל לומר לגוי לקצוץ את הציפורניים, על אף שמן הדין מספיק ניקוי.

תשובת הגאון הרב אביגדר נבנצל

בס"ד, ב' פרשת והפריתי אותך במאד מאד, תשס"ה, ירושלים עיר הקודש תיבנה ותיכונן במהרה בימינו אמן

שלום וברכה לכבוד רבני מכון פוע"ה שליט"א.

נראה לעניות דעתי, שלכתחילה ישימו את המדבקה פחות מכ"ד שעות לפני זמן הורדתה בשבת. בדיעבד אולי יש להקל לתולשה, אף אם הושמה ליותר מכ"ד שעות, מפני שיש סברה, שעד שבוע מיקרי עראי²⁷, ומפני שזה לדבר מצווה²⁸, וגם אינה מתבטלת לגבי גוף האדם.

לתלישת שיער אין לחוש, מפני שאינה מתכוונת, וזה מסתמא פסיק רישא דלא ניחא ליה, דשרי לדבר מצווה, וגם אינה צריכה לא את השיער ולא את ייפוי הגוף.

איני יודע מה החשש בהורדת הדבק.

החזרת הישנה או הדבקת חדשה תיעשה על מנת להורידה תוך כ"ד שעות.

נראה, שבמקרה שציינתם²⁹, אי אפשר לקרותה חולה שאין בו סכנה, אבל אולי אין המדבקה רפואה האסורה בשבת.

שכחה ולא הורידה, נראה דדינה ככל אישה שטבלה עם מיעוט המקפיד.

ביקרא דאורייתא,

צעיר הלוויים,

אביגדר נבנצל

סיכום תשובת הגר"א נבנצל: א. לגבי שבת: יש חשש של קורע ותופר בגוף האדם, אך עד שבוע ניתן להקל בהסרת המדבקה, ואת המדבקה החדשה תסיר תוך כ"ד שעות. אין חשש של תלישת שערות. ניתן להקל שאין כאן רפואה האסורה בשבת.

ב. לגבי חציצה: המדבקה חוצצת בטבילה, ואף אם טבלה ולנה עם בעלה, עליה לחזור ולטבול שנית בברכה.

27. עולה מהדברים שהרב נבנצל חשש לתפירה בגוף האדם, אולם דימה דיני קורע ותופר לדיני קושר ומתיר.

28. המצווה היא, שתוכל לטבול כדי להיטהר לבעלה. יסוד ההיתר נמצא גם הוא בשולחן ערוך אורח חיים (סימן שיז סעיף א): "ולצורך מצווה... מותר לקשור קשר שאינו של קיימא", וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק יג), שמדובר בקשר שעשוי לזמן מרובה, ולולא המצווה היה אסור לקשרו. אומנם, המשנה ברורה (שם) כתב בשם הבית מאיר, שהיתר זה הוא רק לדעת הרמב"ם והטור, ואילו לשיטת רש"י ותוספות אין מקום להתיר. לכן כנראה לא הסתפק הרב בטעם זה בלבד, אלא בצירוף טעמים נוספים.

29. הכוונה למקרה שבו אישה לוקחת אמצעי מניעה שלא מסיבות בריאותיות. הרב התייחס במשפט זה לשאלה אם מותר לה לקחתם בשבת, או שיש לאסור זאת משום גזירת שחיקת סממנים.

תשובת הראשון לציון הגאון הרב מרדכי אליהו³⁰

1. לשבת במים פושרים³¹.
2. כן, [אין בעיה בהחזרת המדבקה המשומשת].
3. כן, [מותר לשים מדבקה חדשה].
4. חולת נפש מיוחדת נקראת חולה שאין בו סכנה.
5. תחזור ותטבול.
6. [אם לנתה עם בעלה] – אף על פי כן.

סיכום תשובת הגר"מ אליהו: אין חשש של הדבקה בגוף האדם, אך צריך לדאוג בפועל שלא יהיה פסיק רישא של תלישת שערות. המדבקה מהווה חציצה גמורה בטבילה.

תשובת הגאון הרב יהושע ישעיה נויבירט³²

1. [הורדת מדבקה] – מותר. [תלישת שיער] – דבר שאינו מתכוון. [הורדת דבק] – מותר.
2. [החזרת המדבקה המשומשת] – מותר.
3. [לשים מדבקה חדשה] – מותר.
4. מי אמר שמותר לעשות כן³³?
5. תחזור ותטבול, [ואם לנתה עם בעלה] – תעשה תשובה.

בברכת התורה,

יהושע נויבירט

-
30. הרב ענה על גוף השאלות. מספור הסעיפים תואם את מספור השאלות, במקרה שהיה צורך, הוספנו חלק מהשאלה בסוגריים להבנת התשובה.
  31. מתשובה זו ומהסעיפים הבאים, עולה, שחששו היחיד של הרב אליהו הינו תלישת שיער, אך לא הדבקה בגוף האדם.
  32. הרב ענה על גוף השאלות. מספור הסעיפים תואם את מספור השאלות, במקרה שהיה צורך, הוספנו חלק מהשאלה בסוגריים להבנת התשובה.
  33. ליטול אמצעי מניעה מסיבה שאיננה בריאותית.

סיכום תשובת הגר"י נויבירט: מצד שבת אין חשש, מצד חציצה – דינה של המדבקה כשל חציצה גמורה.

סיכום התשובות

מסיכום של תשובות הפוסקים שהגיעו למכון פוע"ה בעניין מדבקה למניעת היריון עולה, שהן לעניין שבת והן לעניין חציצה בטבילה יש שתי שיטות מרכזיות בקרב הפוסקים:

א. לעניין שבת:

1. לגבי איסור קורע ותופר:

לדעת הרב אליהו, הרב אריאל, הרב טנדלר, הרב כלאב, הרב מזוז והרב נויבירט, אין חשש תופר וקורע בגוף האדם, וממילא אין איסור בהסרת המדבקה ובהחזרתה בשבת.

לדעת הרב ליאור והרב נבנצל, יש חשש כזה, ולכן הדבר מותר רק בתנאים מסוימים ורק בשעת הדחק.
2. לגבי חשש תלישת שיער בהסרת המדבקה:

הרב אריאל והרב אליהו חששו לתלישת שיער, ולכן הצריכו את ריכוך המקום במים פושרים או באמצעות בניזין קודם הסרת המדבקה.

שאר הפוסקים לא חששו לתלישת שיער, כיוון שאין פסיק רישא שייתלש שיער, ואף אם ייתלש – מדובר בפסיק רישא דלא נחא ליה באיסור דרבנן לצורך מצווה.
3. לעניין רפואה בשבת, הסכמת הפוסקים היא, שכשיש היתר למניעת היריון, אין בעיה מצד רפואה בשבת.

ב. לעניין חציצה בטבילה:

- לדעת הרב אליהו, הרב אריאל, הרב נבנצל והרב נויבירט, המדבקה מהווה חציצה גמורה, ואם האישה טבלה עימה, אף כשלנה עם בעלה, צריכה לחזור ולטבול שנית.
- לדעת הרב כלאב והרב ליאור, אף שלכתחילה יש להסיר את המדבקה, אם האישה טבלה ולנה עם בעלה, היא אינה צריכה לחזור ולטבול שנית.
- לדעת הרב מזוז, בדיעבד אם האישה טבלה עם המדבקה, היא אינה חייבת לטבול שנית, אף כשלא לנה עם בעלה.

נספח

הוראות שימוש במדבקה למניעת הריגון – מכון פוע"ה

1. **מניעת הריגון** – מדבקת "אוורה" (Evra) היא אמצעי מניעה, וככל אמצעי מניעה אחר, היא דורשת היתר הלכתי מפוסק לגבי עצם השימוש באמצעי מניעה.
2. **הדבקת "אוורה" בשבת** – לכתחילה יש להשתדל לבצע את הדבקה/ החלפת המדבקה ביום חול. אם האישה שכחה להחליף/ להדביק מדבקה חדשה – ניתן להמתין למוצאי השבת, ואין הדבר פוגע במניעה. כיוון שהחברה אינה מוכנה להתחייב לכך, התירו להדביק גם בשבת, לפי הפרטים בסעיף הבא.
3. **סדר הפעולות בשבת** – ניתן לפתוח את הקופסא החיצונית בשבת. **דף ההוראות** – אין לפותחו בשבת, משום שהוא סגור על ידי דבק. **מדבקות התזכורת** – אין להדביקן בשבת ביומן. **פתיחת המדבקה** – מותר לקרוע את כיסוי המדבקה, אך יש להיזהר שלא לקרוע במקום האותיות. **הכיסוי השקוף שעל המדבקה** – ניתן להסירו, ולהדביק את המדבקה עצמה על הגוף. **מדבקה אוטמת** – את המדבקה המשומשת יש לזרוק לפח כמות שהיא בתוך שקית ניילון בלא לקשור את קצוות השקית.
4. **הסרת מדבקה בשבת** – לכתחילה יש להימנע מלהסיר את המדבקה בשבת. במקרה שאין אפשרות כזו, מותר להסיר את המדבקה בשבת. יש להקפיד להסיר את המדבקה בנחת כדי שלא תלוש שערות, ולכן לכתחילה עדיף להימנע מהדבקה "אוורה" על מקום שבו יש שערות. במקרה ואכן נתלשו שערות – אין בכך איסור.
5. **דין פרישה סמוך לווסת** – אחרי הסרת המדבקה, האישה טהורה במשך 36 השעות הבאות, מכאן והלאה יש לה דין "פרישה סמוך לווסת". אם במקרה (נדיר מאוד) לא הופיע וסת במשך שבוע, האישה תעשה בדיקה פנימית עם עד ומותרת לבעלה. אישה תרשום לעצמה במשך שלושה מחזורים את זמן הסרת המדבקה ואת זמן קבלת הוסת שלאחריו. לאחר שלושה חדשים, המרחק הקצר ביותר בו קיבלה האישה וסת, הוא וסתה הקבוע לעניין דין פרישה.
6. **הכנה לטבילה** – יש להסיר את המדבקה סמוך לפני הטבילה, ולנקות היטב את מקום ההדבקה על הגוף, כדי שלא יישארו עליו סימנים. אולם אין צורך להסיר את המדבקה בשלב המוקדם של ההכנות לטבילה (רחיצה באמבטיה וחפיפה).
7. **טבילה** – אין לטבול עם המדבקה, יש להסירה לפני הטבילה, ולאחר הטבילה לייבש את האזור ולהדביק מדבקה חדשה. אישה שגילתה אחרי הטבילה שהיא טבלה עם המדבקה, תסיר את המדבקה (כנ"ל), ותחזור לטבול בלא ברכה. במקרה שכבר לנה עם בעלה – תעשה שאלת חכם.
8. **בכל שאלה הלכתית** שעולה בעקבות השימוש במדבקה "אוורה", ניתן לפנות לאחד הרבנים היועצים במכון פוע"ה בטלפון: **02-6515050** בימים א'-ה' בין השעות: 09:00-18:00, וביום ו בין השעות: 10:00-12:00.